

ประเด็น เศรษฐกิจ ฉบับที่ C27 14 พฤษภาคม 68		วิทยาลัยการทัพบก
ประเด็น พุทธพาณิชย์	เศรษฐกิจศรัทธาจากนครรัฐวาติกันสู่ประเทศไทย	
ประเด็นสำคัญ	- เศรษฐกิจของนครรัฐวาติกัน - ทุนทางศรัทธาในฐานะทุนทางเศรษฐกิจ - ธรรมาภิบาลทางศาสนา - การเปรียบเทียบกับวัดธรรมกายของประเทศไทย - ความจำเป็นของธรรมาภิบาลในเศรษฐกิจศรัทธา	

นครรัฐวาติกัน (Vatican City State) เป็นรัฐอิสระที่มีขนาดเล็กที่สุดในโลก โดยมีพื้นที่เพียง **0.44 ตารางกิโลเมตร** หรือประมาณ **275 ไร่** และมีประชากร ประมาณ **764 คน** (ข้อมูลปี 2023) โดย ส่วนใหญ่เป็นนักบวช พระคาร์ดินัล เจ้าหน้าที่วาติกัน และทหารสวิสที่ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัย แม้จะมีขนาดเล็กทั้งในแง่ภูมิศาสตร์และจำนวนประชากร แต่วาติกันกลับมีอิทธิพลทางศาสนาและจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้งต่อคริสตชนกว่า **1.3 พันล้านคนทั่วโลก** ผ่านบทบาทของ **สมเด็จพระสันตะปาปา** ในฐานะประมุขแห่งนครรัฐและผู้นำสูงสุดของคริสตจักรโรมันคาทอลิก วาติกันยังเป็นที่ตั้งของ **มหาวิหารนักบุญเปโตร (St. Peter's Basilica)**, **พระราชวังอัครสังฆราช (Apostolic Palace)** และ **พิพิธภัณฑ์วาติกัน** ซึ่งเป็นแหล่งรวมศิลปวัตถุระดับโลกและเป็นจุดหมายสำคัญของผู้แสวงบุญและนักท่องเที่ยวทั่วโลก

จากการประมาณการของแหล่งข้อมูลต่างประเทศ เช่น *Nations Encyclopedia* และข้อมูลภาครัฐบางแห่ง GDP ต่อหัวของนครรัฐวาติกันอยู่ที่ประมาณ **21,198 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี** หรือคิดเป็นประมาณ **740,000 บาท** (ตามอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ย) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก แม้ว่าวาติกันจะไม่มีระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยภาคอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมเช่นรัฐอื่น ๆ แต่รายได้ส่วนใหญ่ของวาติกันมาจาก **เงินบริจาคจากคริสต์ศาสนิกชนทั่วโลก (Peter's Pence)** รายได้จากการท่องเที่ยว การจำหน่ายไปรษณียากร เหรียญที่ระลึก และการลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของรัฐเล็ก ๆ แห่งนี้มีเสถียรภาพและมีศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเพียงพอ วาติกันมีรายได้หลักจากสามแหล่งสำคัญ ได้แก่ 1) เงินบริจาคของคริสต์ศาสนิกชนทั่วโลกหรือที่เรียกว่า "Peter's Pence" ซึ่งจัดเก็บประจำปีเพื่อสนับสนุนภารกิจของพระสันตะปาปา 2) รายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วาติกันที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากกว่า 6 ล้านคนต่อปี และ 3) รายได้จากการลงทุน ทั้งในตลาดหลักทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ และทองคำ ผ่านหน่วยงานทางการเงินของวาติกัน เช่น สำนักงานบริหารทรัพย์สินของสันตะสำนัก (APSA) และธนาคารวาติกัน (IOR)

ในปี 2011 สำนักข่าวกรองกลางของสหรัฐฯ (CIA) ประเมินว่าวาติกันมีรายได้ราว 308 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในปี 2013 รายได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 315 ล้านดอลลาร์ ขณะที่ GDP ต่อหัวของประชากรวาติกันถูกคาดการณ์ไว้ที่ประมาณ 740,000 บาทต่อปี ซึ่งสะท้อนถึงฐานะทางการเงินที่มั่นคงของรัฐบาลแห่งนี้

แม้เป็นรัฐขนาดเล็ก แต่วาติกันยังมีสินทรัพย์เชิงวัฒนธรรมและศิลปะที่ประเมินมูลค่าไม่ได้ เช่น ผลงานของไมเคิลแองเจโล และรฟฟาเอล โล ซานซิโอ ดา อูร์บีโน รวมถึงทรัพย์สินที่ประดับด้วยทองคำซึ่งเก็บรักษาในพิพิธภัณฑ์ และมีระบบการบริหารการเงินที่ซับซ้อนและมีความเป็นระบบสูง โดยมีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่เฉพาะทาง ได้แก่

- **สำนักงานการเงินของสันตะสำนัก (Prefecture for the Economic Affairs)** ซึ่งเปรียบเสมือนกรมบัญชีกลางของวาติกัน มีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ และจัดทำรายงานงบประมาณขององค์กรต่าง ๆ ภายในรัฐวาติกัน รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับพันธกิจของศาสนจักร

- **ธนาคารวาติกัน (Institute for the Works of Religion: IOR)** ซึ่งทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินของคริสตจักรโรมันคาทอลิกทั่วโลก มีบทบาทในการบริหารสินทรัพย์ การฝากเงิน และการลงทุนในตราสารทางการเงิน โดยสินทรัพย์ภายใต้การบริหารมีมูลค่ารวมมากกว่า 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ IOR ยังถูกใช้โดยนักบวช มุลนิธิทางศาสนา และองค์กรการกุศลนับพันแห่งทั่วโลก

- **สภาเศรษฐกิจ (Council for the Economy)** จัดตั้งขึ้นโดยสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส ในปี 2014 เพื่อเป็นกลไกตรวจสอบและให้คำแนะนำด้านการบริหารงบประมาณอย่างเป็นธรรมาภิบาล ประกอบด้วยสมาชิกฆราวาสและนักบวชที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงิน การบัญชี และการบริหาร

แม้จะมีความมั่งคั่ง แต่การบริหารทรัพย์สินของวาติกันกลับเผชิญข้อกล่าวหาเรื่องการใช้จ่ายเงินไม่โปร่งใสและการฉ้อโกง โดยเฉพาะกรณีการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ในลอนดอนระหว่างปี 2014–2020 ซึ่งใช้เงินกว่า 350 ล้านยูโรจากกองทุน Peter's Pence โดยพบว่าการจ่ายเงินหลายสิบล้านดอลลาร์ให้กับนักธุรกิจชาวอิตาลีซึ่งเป็นคนกลางในการลงทุน โดยไม่มีการตรวจสอบที่รัดกุม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายคน รวมถึงพระคาร์ดินัล Giovanni Angelo Becciu ถูกดำเนินคดีในศาลของวาติกัน เหตุการณ์นี้สร้างแรงสั่นสะเทือนครั้งใหญ่ในศาสนจักร และกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปด้านการเงินอย่างจริงจัง

ก่อนหน้านี้ ธนาคารวาติกันเองก็เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นช่องทางฟอกเงินขององค์กรอาชญากรรม โดยเฉพาะในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 ถึงต้นทศวรรษ 1980 ซึ่ง culminated ในคดีล้มละลายของ Banco Ambrosiano ในปี 1982 โดยมีความเชื่อมโยงกับบุคคลในระดับสูงของศาสนจักร การเสียชีวิตของ Roberto Calvi ผู้บริหารธนาคาร ซึ่งพบศพแขวนคออยู่ใต้สะพานในกรุงลอนดอน ถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับคดีนี้ ซึ่งยังคงเป็นปริศนาและข้อถกเถียงในเชิงจริยธรรมและกฎหมายจนถึงทุกวันนี้ กรณีเหล่านี้สะท้อนจุดเปราะบางด้านธรรมาภิบาลของรัฐศาสนาแห่งนี้ ที่แม้จะมีเจตนารมณ์ทางจิตวิญญาณสูงส่ง แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงแรงเสียดทานจากระบบทุนและอำนาจ

เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาคมโลก สมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส ทรงเป็นผู้นำการปฏิรูปเชิงสถาบันของวาติกัน โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการทางการเงิน พระองค์ทรงจัดตั้งสภาเศรษฐกิจขึ้นเพื่อควบคุมและตรวจสอบงบประมาณของสันตะสำนัก พร้อมทั้งเปิดเผยงบการเงินต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรก นับเป็นก้าวสำคัญในการฟื้นฟูความน่าเชื่อถือของคริสตจักรในยุคที่สถาบันศาสนาถูกตั้งคำถามจากสังคมโลก

มาตรการสำคัญที่ทรงดำเนินการ ได้แก่ การห้ามนำเงินบริจาคไปลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยง การจัดตั้งสำนักงานตรวจสอบภายใน และปรับปรุงระบบบัญชีให้ทันสมัย การเปิดเผยงบประมาณประจำปีอย่างเป็นทางการต่อสาธารณชนในปี 2021 และการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมในสภาเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มความหลากหลายและกลไกตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กร

แม้การปฏิรูปจะมีความคืบหน้าอย่างชัดเจน แต่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรที่มีลักษณะปิดและสืบทอดมายาวนานยังคงเป็นความท้าทายสำคัญต่อการสร้างธรรมาภิบาลที่ยั่งยืนในวาทิกัน

พุทธพาณิชย์ของไทย เมื่อพิจารณาในมิติเศรษฐกิจของศรัทธา นครรัฐวาติกันและประเทศไทย มีโครงสร้างและบริบทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นครรัฐวาติกันมีสถานะเป็นรัฐศาสนาในรูปแบบเทวธิปไตย (Theocratic Monarchy) โดยมีศาสนจักรโรมันคาทอลิกเป็นศูนย์กลาง ขณะที่ประเทศไทย แม้จะเป็นรัฐฆราวาสตามรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติกลับมีลักษณะเป็นรัฐพุทธโดยพฤตินัย และมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐ

วาติกันมีรายได้ทางศรัทธาที่มีความเป็นระบบสูง ทั้งในแง่ของเงินบริจาคประจำปี (Peter's Pence) รายได้จากการท่องเที่ยวศาสนา และการจัดแสดงมรดกทางศิลปวัฒนธรรม รายได้จากแหล่งเหล่านี้สามารถประเมินได้ชัดเจน เช่น รายได้ราว 50-80 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปีจาก Peter's Pence และพิพิธภัณฑ์วาติกัน

ในขณะที่ประเทศไทยมีรายได้จากศรัทธาในรูปของเงินทำบุญ ถวายวัด ท่องเที่ยววัด พิธีกรรม และพุทธพาณิชย์ เช่น พระเครื่อง แม้จะไม่มีตัวเลขกลางที่เป็นทางการ แต่มีรายงานจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในปี 2560 ว่ามูลค่าการถวายปัจจัยและทรัพย์สินให้กับวัดทั่วประเทศรวมแล้วกว่า 100,000 ล้านบาทต่อปี กรณีที่สะท้อนภาพได้ชัดเจนคือ **วัดพระธรรมกาย** ซึ่งมีมูลค่าทรัพย์สินหลายหมื่นล้านบาท ทั้งในรูปของเงินบริจาค อสังหาริมทรัพย์ และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น อาคารจัดกิจกรรม ศูนย์ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

วัดธรรมกายยังเคยตกเป็นประเด็นการตรวจสอบของภาครัฐเกี่ยวกับความโปร่งใสของการใช้เงิน รวมถึงคดีความสำคัญในช่วงปี 2559-2560 ที่เชื่อมโยงกับการฟอกเงินจากสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนคลองจั่น ซึ่งกลายเป็นข่าวครึกโครมและจุดชนวนให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับบทบาทของวัดในระบบเศรษฐกิจและการเมืองไทย นอกจากนี้ยังปรากฏภาพของ **“ความลุ่มหลงในศรัทธา”**

ผ่านปรากฏการณ์ที่ผู้คนจำนวนมากทุ่มเททรัพย์สินและแรงกายแรงใจให้กับกิจกรรมของวัด โดยเชื่อว่ายิ่งบริจาคมาก ยิ่งได้บุญมาก จนนำไปสู่การวิพากษ์ว่าศาสนาอาจถูกลดทอนให้กลายเป็น “ระบบลงทุนทางบุญ” ซึ่งเน้นผลตอบแทนในภพหน้า มากกว่าคุณธรรมในปัจจุบัน ก่อให้เกิดสถานะ **“เสพติดบุญนิยม”** อย่างแพร่หลายในหมู่ผู้ศรัทธา โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่มักยึดถือศรัทธาสูงกว่าปัญญา จนทำให้การแสวงหาความรู้แจ้งในพระธรรมกลับถูกกลบด้วยความหลงใหลในพิธีกรรมและการแสดงออกเชิงวัตถุทางศาสนา เหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจศรัทธาไทย ที่ยังขาดกลไกในการกำกับ ตรวจสอบ และสร้างสมดุลระหว่างจิตวิญญาณกับระบบทุนอย่างแท้จริง

กรณีศึกษาของนครรัฐวาติกันแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า **“ทุนทางศรัทธา”** สามารถถูกแปรรูปเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงและยั่งยืน หากได้รับการบริหารจัดการภายใต้กลไกที่เป็นระบบ มี

ธรรมาภิบาล และความโปร่งใสในการดำเนินงาน วาติกันแม้จะเป็นรัฐขนาดเล็ก แต่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยโครงสร้างเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนศรัทธาของผู้คนกว่า 1.3 พันล้านคนทั่วโลก ผ่านเงินบริจาค รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการลงทุนอย่างมืออาชีพ

การเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศไทยเผยให้เห็นลักษณะเฉพาะของ “เศรษฐกิจศรัทธา” ที่ไร้ระบบรวมศูนย์และกลไกกำกับดูแลอย่างเข้มแข็ง แม้รายได้จากการทำบุญ พุทธพาณิชย์ และกิจกรรมทางศาสนาจะสูงถึงระดับแสนล้านบาทต่อปี แต่ยังขาดการเปิดเผยข้อมูล งบประมาณ และการตรวจสอบในระดับที่เป็นธรรมาภิบาล ตัวอย่างวัดพระธรรมกายสะท้อนภาพการใช้ศรัทธาเป็นฐานทุนที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและอำนาจทางสังคมอย่างแนบแน่น และยังจุดประเด็นให้สังคมตั้งคำถามต่อบทบาทของศาสนาในโลกยุคใหม่

ในบริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศาสนาไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันกลไกทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองร่วมสมัย การสร้างสมดุลระหว่าง “ทุนทางจิตวิญญาณ” กับ “ทุนทางสถาบัน” จึงเป็นภารกิจสำคัญของศาสนาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะต้องอาศัยทั้งวิสัยทัศน์ ผู้นำ และกลไกที่ยึดหลักโปร่งใส ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อสาธารณะอย่างแท้จริง

พ.อ.หญิง นवलสมร จรวงษ์
อจ.ทก.วทบ.

แหล่งอ้างอิง

1. Nations Encyclopedia. (n.d.). *Vatican City – Poverty and Wealth*. Nations Encyclopedia. Retrieved May 10, 2025, from <https://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Vatican-City-POVERTY-AND-WEALTH.html>
2. TikTok. (n.d.). *เศรษฐกิจของวาติกัน* [Video]. TikTok. Retrieved May 10, 2025, from <https://vt.tiktok.com/ZShU2fqVC/>
3. ไทยรัฐออนไลน์. (2024, March 25). “ธรรมกาย” เจียบแต่มีจริง? ส่องอาณาจักรวัดมูลค่าหลายหมื่นล้าน ผ่านคำบอกเล่าของคนเคยอยู่. <https://www.thairath.co.th/news/society/2752619>
4. Woody. (2024, March 4). *เจาะลึกเบื้องหลังวัดธรรมกาย อาณาจักรเงินหมื่นล้าน* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=Tt9-P0GThbA>